

بررسی تأثیر عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر فرهنگ‌پذیری

دانش‌آموزان

(مطالعه موردی دانش‌آموزان مراکز پیش‌دانشگاهی شهر شیراز)

غلامرضا جعفری نیا^۱

اسدخالدی^۲

چکیده:

هدف این تحقیق، بررسی تأثیر عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان مراکز پیش‌دانشگاهی در شهر شیراز می‌باشد. در این پژوهش ابتدا بعد از بررسی مطالعات انجام‌گرفته و نظریات موجود جهت تبیین فرهنگ‌پذیری از نظریات راجرز و بیتس و پلاگ و تبیین عوامل اقتصادی - اجتماعی از نظریه پارسونز استفاده گردید. روش تحقیق به صورت پیمایشی می‌باشد که ۴۰۰ پرسشنامه به صورت تصادفی ساده در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت. اما با توجه به حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران (۳۸۲ نفر) در نهایت ۳۹۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد میزان درآمد والدین، هزینه خانوار، سطح تحصیلات والدین و میزان استفاده از کامپیوتر و اینترنت رابطه معنی‌داری با فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان داشته‌اند اما رابطه میان تماشای تلویزیون، گوش‌دادن به رادیو، مطالعه مطبوعات و بُعد خانوار با فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان تأیید نگردید. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش نیز نشان می‌دهد که متغیرهای اسمی شغل مادر، شغل پدر و محل سکونت قبلی والدین با میزان فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان در ارتباط است. در تحلیل رگرسیون چندمتغیره نیز چهار متغیر سطح تحصیلات مادر، محل سکونت قبلی والدین، درآمد کل و میزان استفاده از اینترنت وارد معادله گردید که ۳۲/۸۴٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

کلیدواژه: فرهنگ‌پذیری، پیش‌دانشگاهی، تحصیلات، شیراز.

^۱ . دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بوشهر، گروه جامعه‌شناسی، بوشهر، ایران jafarinia_reza@yahoo.com

^۲ . دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سپیدان، گروه جامعه‌شناسی، سپیدان، ایران Asad_Khaledi@yahoo.com

بیان مسأله

دوره پیش‌دانشگاهی یکی از دوره‌هایی است که از چند جهت می‌تواند حائز اهمیت باشد. به عنوان نمونه از نظر اجتماعی در این دوره پیوند نوجوانان و جوانان با گروه همسالان بیشتر می‌شود و اختلافاتی بین دیدگاه‌های آنان و بزرگسالان دیده می‌شود. از بعد عقلی فرد به یک نوع پختگی عقلی رسیده‌است که مبادرت به انتخاب فلسفه زندگی و شیوه‌های اخلاقی، سیاسی و مذهبی می‌کند.

از جهتی تحقیق در دوره پیش‌دانشگاهی در مورد فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان ضرورت خاصی دارد. زیرا این دوره تحصیلی انتقال از آموزش عمومی و همگانی و غیرتخصصی به آموزش تخصصی و انتقال از محیط آموزشی به محیط کار و زندگی می‌باشد. همچنین دوره پیش‌دانشگاهی دوران انتقال میان دوران نوجوانی و نابالغی فرد است که نیازهایش تحت مراقبت و نظارت دیگران تأمین می‌گردد و دوران جوانی و بلوغ که فرد به استقلال و قبول مسؤلیت می‌رسد. همچنین این تحقیق می‌تواند نظرات دانش‌آموزان را در رابطه با اعتقاد به تحرک اجتماعی و تأثیر نظام اجتماعی که به تدریج در حال تحول و دگرگونی است بر گرایش‌ها آنها نسبت به امور مختلف مورد بررسی قرار دهد.

بنابراین با توجه به این‌که تحقیقات علمی و مناسب اندکی در این رابطه صورت گرفته است و همچنین تحقیقی که به‌طور مستقیم در مورد موضوع این تحقیق باشد انجام نشده است. پژوهش حاضر در همین راستا تحت عنوان بررسی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان انجام گرفت. در این زمینه با توجه به این‌که می‌توان گفت در گروه‌های مختلف تحصیلی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر فرهنگ‌پذیری می‌تواند تفاوت‌هایی را نیز داشته باشد و مطمئناً با افزایش سطح تحصیلات میزان تجربه و آگاهی نیز بیشتر می‌گردد و تأثیری که فرهنگ جوامع پیشرفته و توسعه‌یافته می‌تواند در این افراد داشته باشد بیشتر است. دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی را مورد مطالعه قرار دادیم تا بتوانیم نتایج پژوهش خود را به سایر نوجوانان شهر شیراز تعمیم دهیم.

اهداف پژوهش

در این تحقیق هدف کلی مطالعه و ارزیابی و بررسی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان می‌باشد. اما اهداف جزئی که در این مقاله در پی پاسخگویی به آن هستیم این است که تا چه اندازه ویژگی‌های فرهنگ جوامع صنعتی مانند روابط عام‌گرایی در مقابل روابط خاص‌گرایی، خویش‌نگرایی در مقابل جمع‌گرایی در فرهنگ جامعه ما خصوصاً در میان قشر تحصیل‌کرده تا چه میزان نفوذ کرده‌است. با توجه به این‌که شیراز به عنوان یک کلان‌شهر در معرض این مسأله قرار دارد و با توجه به مشاهدات پژوهشگر حیطه موضوع به مراکز پیش‌دانشگاهی شیراز محدود گردید تا نتایج چنان حاصل شوند که قابلیت تعمیم به دیگر نوجوانان و جوانان غیردانش‌آموز ممکن باشد.

تحقیقات پیشین

تحقیقی توسط عباسی تحت عنوان تبیین علل‌گرایش نوجوانان به مظاهر فرهنگ غرب (۱۳۸۰) انجام شده است. نامبرده در مهمترین علل‌گرایش به مظاهر تمدن و فرهنگ غربی که در این تحقیق دانش‌آموزان ناحیه یک شیراز به عنوان جامعه آماری انتخاب گردیده‌است، چارچوب کار پژوهش را به عوامل جمعیتی (سن، جنس و بعد خانوار)، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی (چون سطح تحصیلات والدین) و عوامل اقتصادی (چون شغل والدین، درآمد والدین و غیره) محدود کرده است. از جمله مواردی که در این تحقیق به آن اشاره شده این است که: هر قدر دانش‌آموزان با نهاد آموزش و پرورش بیشتر فاصله بگیرند، کمتر می‌توانند در نهادهای هنر و ورزش‌ها و ارزش‌های حاکم بر جامعه موفق باشند.

تحقیقی تحت عنوان بیگانگی اجتماعی و بررسی تعلقات ارزشی دانش‌آموزان سال سوم و چهارم متوسطه شهر تهران توسط طالبی در سال (۱۳۷۳) انجام شده‌است. محقق در این تحقیق به تبیین و تشریح جدایی ذهنی و عینی افراد از نظام اجتماعی ایران پرداخته‌است و در این راستا می‌کوشد ضمن ترسیم واقعیت‌های موجود جامعه ایران، پیرامون ارتباط اعضای جامعه با سنت‌های تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و موقعیتی یک نظام، نظریه جامعه‌شناختی مناسبی برای تبیین آن انتخاب کند. در این تحقیق علت بیگانگی را دو سطح کلان و خرد تحت

تأثیر دو گروه از عوامل درون‌سیستمی و برون‌سیستمی است. ظهور مسائل و بحران در نظام-فرهنگی، مسائل نظام‌های تعامل، مسائل و بحران‌های ساختی، مسائل کارکردی و اکولوژیکی از جمله عوامل سیستمی کلان و موقعیت کنشگر علت خرد تبیین‌کننده بیگانگی اجتماعی افراد می‌باشد.

آزاد ارمکی در تحقیقی تحت عنوان «بررسی نظریه نوسازی، مطالعه موردی درباره تقدیرگرایی فرهنگی در ایران» می‌نویسد بسیاری از صاحب‌نظران توسعه در ایران، توسعه فرهنگی را مقدم و شرط توسعه اقتصادی و سیاسی می‌دانند. جامعه‌ای می‌تواند به توسعه جامع دست یابد که نخست توسعه فرهنگی و یا جریان کلی توسعه با پیش‌فرض‌های فرهنگی و انسانی داشته باشد. در مجموع می‌توان گفت فرهنگ «بستر» در برابر نوآوری مقاومت می‌کند و درمقابل، کشورهای پیشرفته اساساً تمایل به نوآوری دارند. (آزاد ارمکی، ۱۳۷۶، ۲۲-۲۳)

یکی از تحقیقاتی که در رابطه با فرهنگ‌پذیری صورت گرفته، تحقیقی است که اشاعه فرهنگ اسپانیایی در بین قبایل مکزیکی را بررسی کرده است. در این تحقیق جمعیت مورد مطالعه دو گروه لدینو و بومیان بودند.

جمعیت بومیان شامل ۳۲۱۴ نفر، یعنی ۸۱٪ کل جمعیت مورد مطالعه و جمعیت لدینو شامل ۷۶۱ نفر، یعنی ۱۹٪ کل جمعیت مورد مطالعه را تشکیل می‌داد. جمعیت لدینو با اسپانیایی‌ها ارتباط بیشتری داشتند. این تحقیق نشان می‌دهد که چگونه با تسلط اسپانیایی‌ها بر این منطقه به تدریج فرهنگ بومیان تغییر کرد و فرهنگ اسپانیایی‌ها گسترش یافت. (Woods, 1975, 32).

مانینگ ناش^۱ در مقاله‌ای تحت عنوان «برخی جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی توسعه اقتصادی» (کشورهای شرق آسیا) با در نظر گرفتن وضعیت اجتماعی و فرهنگی جمعیت‌های دارای درآمد پایین، به بررسی توسعه آنها می‌پردازد. وی شناخت پیچیدگی و الگوهای فرهنگی را در ارتباط با توسعه و تغییر این جوامع ضروری می‌داند و براساس سنخ آرمانی، جهان را به دو سنخ مدرن و سنتی تقسیم کرده و ویژگی‌های متمایز آنها را برمی‌شمارد. (Jason. Lfinkle, 1966:285) جرج

^۱ - Maning Nash

تئودورسون^۱ در مقاله‌ای تحت عنوان پذیرش صنعتی و نتایج آن بر الگوهای اجتماعی جوامع غیرغربی بیان می‌دارد که صنعتی شدن جوامع غیرماشینی، ضرورتاً به سوی توسعه الگوهای جدید اجتماعی سوق پیدا خواهد کرد. وی معتقد است هرگونه تلاش برای جلوگیری از این تغییر و توسعه منجر به نوعی بی‌سازمانی خواهد شد. از نظر تئودورسون یک تغییر مهم که در جریان صنعتی شدن رخ خواهد داد، تعیین نقش‌های جدید خواهد بود. این نقش‌های جدید ماهیتاً اقتصادی هستند و یک‌الگوی جدید رفتاری را در جامعه معرفی می‌کنند. (Jason, 1966, 309)

لمبو در مقاله‌ای تحت عنوان «استفاده از تلویزیون در زندگی روزمره» با مطالعه و مصاحبه یک گروه ۶۶ نفری به عنوان نمونه مورد مطالعه به بررسی تأثیر تلویزیون به عنوان یک رسانه و عنصر فرهنگی و تکنولوژیکی، بر درک و فهم انسان در زندگی پرداخته است. وی معتقد است که کاربرد تلویزیون بسیار پیچیده است و می‌تواند هویت و روابط اجتماعی افراد با یکدیگر را شکل دهد و به‌عنوان یک عامل مؤثر قدرتمند، زندگی افراد درگیر این تکنولوژی پیچیده را دچار تغییر و تحول کند. (Lembo, 1997, 203-204)

گودوین در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر ساختار اجتماعی یک جامعه کوچک» نشان داده‌است که رسانه‌های ارتباط جمعی به عنوان ابزارهای فرهنگی تکنولوژیکی با ایجاد نگرش‌ها، ارزش‌ها و آگاهی نوین می‌تواند باعث تغییر و تحولات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی مهمی شود. (Goodwin, 1968, 189)

آلن تورن^۲ در مقاله‌ای تحت عنوان «نوگرایی و خصیصه‌های فرهنگی» به مشارکت و وحدت فرهنگ‌ها می‌پردازد. تاریخ‌نوسازی^۳ تاریخ محو تدریجی تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی است. در این الگوی عمومی نوگرایی^۴ که مبتنی بر کاربرد اصول عام دربرخورد با موضوعات انسانی است، تمامی فرهنگ‌ها شرکت وسیع و گسترده دارند. (گودرزی، ۱۳۸۴، ۵۶)

^۱ -George Teoderson

^۲ - Alain Touraine

^۳ - Modernization

^۴ - Modernity

مبانی نظری تحقیق

بیتس و پلاگ

در تعریف فرهنگ‌پذیری بیتس و پلاگ بیان می‌کنند: فرهنگ‌پذیری به آن دگرگونی اطلاق می‌شود که بر اثر تماس‌های گسترده و مستقیم میان دو یا چند گروه رخ می‌دهد که پیش از این تماس گروه‌های مستقلی بودند. بررسی‌های راجع به فرهنگ‌پذیری به انسان‌شناسان در مورد مجموعه عوامل تأثیرگذار بر جریان تماس میان دو جامعه، بصیرت‌هایی را ارائه می‌دهد. عوامل مؤثر بر فرهنگ‌پذیری از نظر بیتس و پلاگ به چند دسته تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

۱- تأثیر سنخ‌های افرادی که با جوامع دیگر تماس برقرار می‌کنند. این افراد نمایندگان اکثریت جوامع خودشان نیستند. برای مثال، مردمان بومی آمریکای جنوبی نخستین تماس با اروپائیان را زمانی تجربه می‌کردند که با لشکرکشی‌های نظامی، مبلغان مذهبی و دریا نوردان روبرو شدند. این افراد را به سختی می‌توان نمایندگان اکثریت جوامع اروپایی به شمار آورد. (بیتس و پلاگ، ۱۳۷۵، ۷۳۲)

۲- پذیرش رفتارهای نو: دومین عامل بنیادی در فرهنگ‌پذیری، رفتارهای خاصی است که در نتیجه تماس دگرگون می‌شوند. جامعه‌ای که عملکردهای فرهنگ‌پذیری را به تدریج می‌پذیرد، همه رفتارها یا باورداشت‌های آن فرهنگ را اقتباس نمی‌کند. برعکس نفوذهای فرهنگی با درجات متفاوتی از پذیرش و مقاومت روبرو می‌شوند و به همین دلیل، میزان دگرگونی فرهنگی در فرهنگ‌های تحت نفوذ فرهنگ‌های دیگر بسیار متغیر است.

۳- انعطاف‌پذیری اجتماعی: عامل سومی که بر فرهنگ‌پذیری تأثیر دارد، ویژگی‌های جوامع در تماس متقابل است. به ویژه انعطاف‌پذیری و بازبودن مرزها و ساختارهای داخلی‌شان. اگر مرزهای یک جامعه بسیار بسته باشد ارتباطات نزدیک با اعضای گروه‌های دیگر مجاز نیست. (همان، ۷۲۴)

۴- توانایی سیاسی و نظامی: مسأله اساسی، توانایی نسبی سیاسی و نظامی دو گروه در تماس است. جامعه‌ای که توانایی بیشتری دارد، غالباً می‌تواند الگوهای فرهنگی‌اش را بر جامعه ضعیف‌تر تحمیل کند. این درست همان قضیه‌ای است که در رویارویی استعمارگران اروپایی

با اقوام بومی رخ داد. بر اثر این رخداد، نظام‌های سیاسی موجود این اقوام نابود شدند. (همان، ۷۲۵)

بیتس و پلاگ فرهنگ‌پذیری جوامع را بر روی طیفی ترسیم می‌کنند که در یک سر طیف فرهنگ‌پذیری کامل و در طرف دیگر طیف دفع و یا عدم پذیرش فرهنگ بیگانگان می‌باشد. شرایطی که تحت آن تماس فرهنگی رخ می‌دهد، بر نتایج آن تأثیر شگرفی دارد. در یک سر این پیوستار نمونه‌هایی داریم از جوامعی که تقریباً تحت سلطه دیگران قرار گرفته‌اند و سنت‌های فرهنگی‌اشان جای خود را به سنت‌های جامعه مسلط داده‌است. در سر دیگر آن، جمعیت‌هایی داریم که با کوشش در جهت پرهیز از گروه نو وارد و یا دفع آن، در برابر تماس با جوامع دیگر واکنش نشان می‌دهند.

در میان این دو سر پیوستار، موقعیت‌هایی جا می‌گیرد که در آن موقعیت‌ها، یک جامعه برخی از ویژگی‌های تازه را در عملکردهای فرهنگی‌اش ادغام می‌کند، اما از رها کردن همه جانبه رسوم سنتی نیز پرهیز می‌نماید. فرهنگ‌پذیری یک خیابان دو طرفه است. بیشتر گروه‌های بشری در اقتباس از ویژگی‌های جوامع دیگر به گونه‌ای گزینشی عمل می‌کنند و سعی می‌کنند عناصر فرهنگی قرض گرفته از دیگران را با باورداشت‌ها و عملکردهای خودشان در آمیزند.

راجرز

«به نظر راجرز تغییر چیزی جز اندیشه و نظر نیست که فرد آن را جدید و نو می‌پندارد و شیوع به معنای فرآیندی است که اندیشه و نظری نو از منبعی منتشر و اشاعه می‌یابد و قبول یک اندیشه به معنای تصمیم به تحقق بخشیدن کامل آن است.» (ازکیا، ۱۳۸۱، ۱۱۵)

راجرز با توجه به بخشی از مطالعات خود چنین نتیجه گرفت که در بعضی از فرهنگ‌ها عموماً زمینه برای نوآوری نسبت به فرهنگ‌های دیگر بیشتر است. به نظر وی فرآیند قبول یک اندیشه نو که متضمن یادگیری آن اندیشه و هم تصمیم‌گیری درباره آن است، در پنج مرحله عینیت می‌یابد:

(۱) آگاهی

(۲) علاقه

(۳) ارزشیابی

(۴) آزمایش

(۵) قبول آن اندیشه نو.

راجرز مأموران بهداشت، فرهنگیان، کارآموزان ترویج کشاورزی را به عنوان اشاعه‌دهندگان و ناشران ایده‌های جدید می‌داند. از نظر راجرز چهار عنصر اساسی شامل نوآوری، ارتباط، نظام اجتماعی و زمان وجود دارد که می‌توانند در تجزیه و تحلیل اشاعه‌نوآوری‌ها نقش داشته باشند:

پارسونز

پارسونز معتقد بود جامعه از چهار خرده نظام تشکیل شده است که به شکل نظام‌مند در کنش متقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند و تداوم آنها مستلزم داشتن انسجام و یکپارچگی از نوع کارکردی است. در دنیای مدرن هر تغییر و دگرگونی بر اساس محور تفکیک‌پذیری انجام می‌شود. از نظر پارسونز تفکیک‌پذیری جامعه مدرن همراه تطبیق‌پذیری آن است. وی حرکت از نظام انتسابی به سوی یک نظام اکتسابی را راه‌حل کاهش مشکلات تفکیک‌پذیری می‌داند. جامعه کلی‌ای که پارسونز همیشه آن را به مثابه کامل‌ترین نظام اجتماعی تلقی کرده است، جامعه صنعتی مدرن است، زیرا در این نوع جامعه کارکردها بیشتر از هر نوع جامعه دیگر افتراق پذیرفته‌اند. (گی‌روشه، ۱۳۷۶، ۲۲۴)

پارسونز برای مقایسه جوامع سنتی و نوگرا، مفهوم متغیرهای الگویی^۱ را مطرح می‌کند. پارسونز متغیرهای الگویی را به‌طور مستقیم به نظریه نظام اجتماعی خود پیوند می‌دهد و معتقد است که این قالب‌های تحلیلی برای هر نوع ترکیبی آمادگی دارد و می‌توان هر کنشی را به مدد آن تشریح کرد. در توضیح متغیرهای الگویی گفته شده است:

«متغیرهای الگویی دو شیوه متفاوت جهت‌گیری ارزشی در نقشی است که از فرد انتظار می‌رود در هر نظام اجتماعی ایفا کند. به عبارتی این متغیرها دلالت بر الگوهای ارزشی متفاوت حاکم بر رفتار فرد در ارتباط با دیگران دارند. به نظر پارسونز متغیرهای الگویی واقعیت‌هایی هستند که جنبه عمومی و جهانی دارند و نشانگر تأثیر ویژگی‌های ساختی هر نظام اجتماعی بر

¹ - Patern variables

رفتار فرد هستند. در شرایط اجتماعی انسان رفتار غریزی ندارد بلکه می‌آموزد که چگونه رفتار کند تا از سوی دیگران قضاوت مناسبی درباره‌اش بشود.

بنابراین در بسیاری از مراحل رفتار اجتماعی وقتی فرد مجبور به انتخاب می‌شود. باید بیاموزد که کدام انتخاب شایسته و مناسب او است. به نظر پارسونز ما می‌توانیم تمام انواع رفتار اجتماعی را بفهمیم و طبقه‌بندی کنیم. به شرط این‌که بتوانیم طبقه‌بندی ارزش‌هایی که انسان‌ها را در انتخاب کنش‌هایمان هدایت می‌کنند، به‌دست آوریم. با استفاده از این طبقه‌بندی، فهم ماهیت متفاوت امکان‌پذیر خواهد بود، چون هر جامعه مجموعه ارزش‌های متفاوتی خواهد داشت. (ازکیا، ۹۵، ۱۳۷۷)

موضوع مطالعه جامعه‌شناسی به نظر پارسونز صورت خاصی از کنش اجتماعی است که در نظام اجتماعی پیدا می‌کند. صفت ویژه نظام اجتماعی این است که میان تعداد زیادی کنشگر رابطه ایجاد می‌کند. نظام اجتماعی قبل از هر چیز شبکه‌ای از روابط متقابل میان افراد و گروه‌هاست.

به عبارت دیگر، در نظام اجتماعی کنش کنشگران از زاویه خاص روابطی که با «اشیای اجتماعی» محیط‌شان دارند نگریسته می‌شود، یعنی از زاویه کنش متقابلشان با کنشگران دیگر. (گی روشه، ۱۳۷۶، ۹۵)

به نظر پارسونز پنج دسته متغیرهای الگویی به شرح زیر وجود دارد:

۱- کنش عاطفی در مقابل کنش غیرعاطفی :

آیا فرد در اجرای نقش خود به طور عاطفی به آن پرداخته است یا این‌که نسبت به آن بی‌طرف بوده و احساسات شخصی خود را نادیده گرفته است.

در کنش عاطفی عمل‌کننده می‌تواند بیان احساساتش را آزاد بگذارد و در جستجوی ارضاء فردی انگیزه‌هایش باشد. در کنش غیرعاطفی بازیگرا اجتماعی، سعی می‌کند احساساتش را کنترل کند، با محدود کردن یا ممنوع کردن بیان آن، آنها را کنار نهد.

در جوامع سنتی روابط اجتماعی دارای یک بخش نفسانی، فردی، احساسی و چهره به چهره است در جوامع نوگرا، روابط اجتماعی عموماً به سمت حالت غیرشخصی - غیرفردی، بیگانه و غیرمستقیم گرایش دارد. (سو، ۱۳۷۸، ۳۵)

۲- روابط خاص‌گرایی در مقابل روابط عام‌گرایی:

«هرگاه عمل‌کننده معیارهای عمومی قضاوت را کنار بگذارد و از هنجارهایی مدد بگیرد که صرفاً در مورد یک عمل‌کننده اجتماعی خاص به کار گرفته شود عمل‌کننده خاصی که با او در رابطه است و یا موقعیتی به‌طور منفرد، بنابراین او بیشتر به انتخابی از نوع خاص‌گرایی دست زده است.» (روشه، ۱۳۷۴، ۸۷)

در جوامع سنتی، افراد تمایل دارند با اعضای دایره اجتماعی خودشان معاشرت نمایند. چون این افراد با یکدیگر به‌خوبی آشنایی دارند. با همدیگر نیز به شکل خاصی رفتار می‌کنند. آنها به یکدیگر اعتماد دارند و نسبت به انجام وعده‌های اجتماعی، احساس تعهد می‌کنند. در جوامع مدرن، مردم معمولاً به ناچار از قواعد عام‌گرایی استفاده می‌نمایند و قواعد مدون و نوشته شده که حقوق و مسئولیت‌های طرفین را در هر معامله تجاری مشخص می‌کند.

۳- جهت‌گیری جمع‌گرا در مقابل خویش‌ن گرایی:

در جوامع سنتی، جهت‌گیری‌ها غالباً به سمت جمع است (مانند خانواده و اجتماع) در این جوامع از مردم خواسته می‌شود که سلیقه‌ها و منافع شخصی خود را بخاطر جمع کنار بگذارند، که این خود می‌تواند وسیله‌ای جهت جلوگیری از بی‌ثباتی‌های اجتماعی در اثر نوآوری و ابتکار و خلاقیت‌های فردی باشد.

«در جوامع مدرن، خویش‌ن گرایی مورد تأکید قرار دارد، مانند تشویق هر فرد به این‌که شخصیت متمایز خود را داشته باشد، به پرورش استعدادهای شخصی خود بپردازد، حداکثر تلاش خویش را به‌کار برد و در هر موقعیتی که قرار دارد خود زندگی خویش را بنا نماید. اینگونه تأکید بر فردگرایی، موجب تقویت توان فردی گردیده و نتایجی مانند نوآوری‌های فنی و افزایش بهره‌برداری اقتصادی را به همراه دارد. (سو، ۱۳۷۸، ۳۶)

۴- انتساب در مقابل اکتساب:

در جوامع سنتی، فرد با توجه به منزلت انتسابی خود سنجیده می‌شود. درحالی‌که در جوامع مدرن، فرد با منزلت اکتسابی خود مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۵- نقش‌های اختصاصی در مقابل آمیختگی نقش‌ها:

در جوامع سنتی، نقش‌ها در هم آمیخته است اما در جوامع نوگرا نقش‌ها اختصاصی است.

چارچوب نظری

در چند قرن اخیر یک جریان فرهنگی تحت تأثیر نفوذ فرهنگ غرب در کشورهای غیر غربی بوجود آمده که عمدتاً باعث تغییر عناصر فرهنگی کشورهای در حال توسعه گردیده است.

البته همه عناصر فرهنگی این کشورها تغییر نکرده و در واقع در جریان تغییر، برخی از عناصر فرهنگی مقاومت می‌نمایند. در مجموع فرهنگ این جوامع در یک وضعیت گذرا بسر می‌برند. نفوذ فرهنگ، اقتصاد و تکنولوژی غربی در کشورهای در حال توسعه باعث گردیده تا یک دسته ارزش‌های نو، در این کشورها رواج پیدا کند. رواج ارزش‌های نو را می‌توان در قسمت‌های مختلف عناصر تشکیل‌دهنده یک فرهنگ ملاحظه کرد.

نفوذ فرهنگ غرب در سایر کشورها باعث اشاعه فرهنگ غرب گردید. آنچه در جریان اشاعه اتفاق می‌افتد وقوع نوآوری است. وقوع این نوآوری‌ها در کشورهای غربی بعد از انقلاب صنعتی بوده است. بعد از شکل‌گیری نوآوری، بایستی ارتباطی بین جوامعی که در آنها نوآوری روی داده با جوامعی که از این نوآوری اطلاعی ندارند بوجود بیاید. آنچه در مرحله بعد لازم است زمان می‌باشد تا این نوآوری‌ها مورد قبول سایر جوامع قرار گیرد. پذیرش عناصر فرهنگی بیگانگان توسط افراد یک جامعه را فرهنگ‌پذیری می‌گویند. این فرهنگ‌پذیری بین افراد جوامع سنتی بسیار شدیدتر است چراکه این جوامع با مشکل حفظ هویت فرهنگی مواجه هستند.

جوامع سنتی سعی می‌کنند خود را به کشورهای توسعه یافته برسانند و در این راه از تکنولوژی برتر جوامع توسعه یافته استفاده کنند. این مسأله خود باعث تسریع فرآیند فرهنگ‌پذیری می‌شود. چون هر وسیله تکنولوژی که وارد می‌شود به دنبال آن فرهنگ استفاده از آن نیز وارد می‌گردد.

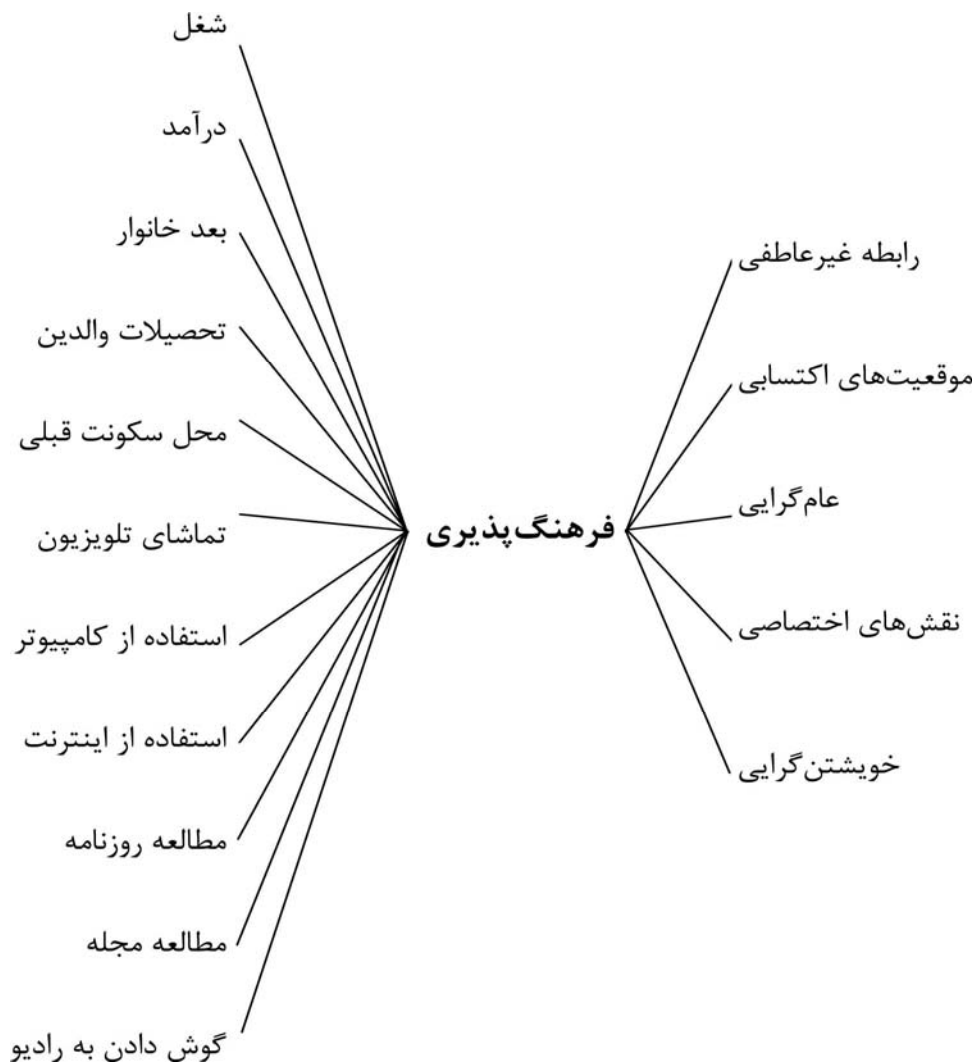
با توجه به این‌که تحقیق مزبور به مطالعه تأثیر جریان‌نوسازی بر فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان می‌پردازد. بیشتر از نظریه‌هایی استفاده شده که به نوعی بتوانند موضوع مورد نظر را تبیین کنند. چارچوب نظری این تحقیق ترکیبی از نظریات راجرز، بیتس و پلاگ و پارسونز

می‌باشد که در زمینه اشاعه فرهنگی و فرهنگ پذیری نظریات راجرز، بیتس و پلاگ مبنا قرار گرفته است و در زمینه نوسازی از نظریات پارسونز و متغیرهای الگویی او استفاده شده است. نظریات راجرز، بیتس و پلاگ بیشتر به تحول و تنوع فرهنگی توجه دارند. راجرز فرهنگ-پذیری را بیشتر از بُعد نوآوری مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌است و معتقد است که در بعضی از فرهنگ‌ها زمینه برای نوآوری نسبت به فرهنگ‌های دیگر بیشتر است. بیتس و پلاگ در تعریف فرهنگ‌پذیری بیشتر به تماس‌هایی که میان افراد برقرار می‌شود توجه دارند. یکی از جامع‌ترین نظریه‌ها در مورد تغییرات اجتماعی و نوسازی نظریه پارسونز می‌باشد. دلایل انتخاب این نظریه عبارتند از:

الف) توجه به همه ابعاد تغییرات و تحولات اجتماعی به‌عنوان یک کلیت به هم مرتبط.
ب) عینیت‌پذیری و سنجش‌پذیری گزاره‌های نظری آن.

فرضیات تحقیق :

- با توجه به فرض ارتباط بین این متغیرها، فرضیاتی به شرح زیر برای تحقیق مطرح شدند:
- ۱- به نظر می‌رسد بین درآمد خانواده پاسخگو و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
  - ۲- به نظر می‌رسد بین نوع شغل والدین و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
  - ۳- به نظر می‌رسد بین بُعد خانوار و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
  - ۴- به نظر می‌رسد بین میزان تحصیلات والدین و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
  - ۵- به نظر می‌رسد بین محل سکونت قبلی (دانش‌آموزان و والدین آنها) و فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
  - ۶- به نظر می‌رسد هرچه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی بیشتر باشد فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان افزایش می‌یابد.

روش تحقیق

در این تحقیق جهت جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه کتبی استفاده گردیده است. سؤالات این پرسشنامه از دو قسمت تشکیل شده است. برای بررسی فرهنگ‌پذیری از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است و شاخص‌های عوامل اقتصادی - اجتماعی و اطلاعات زمینه‌ای پاسخگویان مستقیماً به صورت سؤالات باز و بسته از آنها پرسیده شد.

جامعه آماری در این تحقیق کلیه دانش‌آموزان پسر و دختر مقطع پیش‌دانشگاهی در شهر شیراز می‌باشد که در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ در یکی از مراکز پیش‌دانشگاهی به‌عنوان دانش‌آموز مشغول به تحصیل می‌باشند. براساس آمار رسمی سازمان آموزش و پرورش تعداد کل دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی ۱۵۳۲۷ نفر می‌باشد. انتخاب دانش‌آموزان مقطع پیش-دانشگاهی به این دلیل صورت گرفته که این دسته از افراد دوران کودکی و بلوغ را سپری کرده‌اند و آماده ورود کامل به عرصه مناسبات اجتماعی و در آستانه تصمیم‌گیری برای انتخاب مسیر آینده زندگیشان (اشتغال، ادامه تحصیل، ازدواج و غیره) هستند و به تدریج به لحاظ ذهنی و رفتاری از ثبات بیشتری برخوردار می‌باشند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{t^2 pq \cdot N}{d^2 (N - 1) + t^2 pq}$$

که در آن

N کل جامعه آماری می‌باشد که ۱۵۳۲۷ است.

t عدد ثابت می‌باشد که معادل ۱/۹۸ است.

p و q که وجود یا عدم وجود خصیصه است و حاصل ضرب آنها معیارسنجش پراکندگی متغیرهای دومقوله‌ای می‌باشد. مجموع p و q همیشه معادل یک است. در بیشترین مقدار خود p و q معادل ۰/۵ است که در این تحقیق نیز p و q معادل ۰/۵ در نظر گرفته شده‌است. انتخاب p و q به مقدار ۰/۵ به این دلیل است که حاصل ضرب آنها ماکزیمم مقدار ممکن را به ما می‌دهد و در نتیجه تعداد نمونه را دربر خواهد داشت و این امر موجب افزایش اعتبار تحقیق خواهد بود.

d فاصله اطمینان است که ۰/۰۵ می‌باشد.

n حجم نمونه می‌باشد.

با توجه به مقادیر فوق حجم نمونه برابر است با:

$$n = \frac{(1/98)^2 \times 0.5 \times 0.5 \times 15327}{0.0025 \times 15326 + (1/98)^2 \times 0.5 \times 0.5} = 382$$

که با توجه به احتمال وجود پرسشنامه‌های مخدوش حجم نمونه ۴۰۰ نفر تعیین شد که پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۳۹۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

متغیر وابسته: برای تعیین شاخص‌های فرهنگ‌پذیری پس از گردآوری شاخص‌های بکار گرفته شده در مطالعات مربوط به فرهنگ‌پذیری، سعی شده است شاخص‌هایی انتخاب شوند که معرف باشند. برای اینکار شاخص‌های بکار گرفته شده در مطالعات مربوط به فرهنگ‌پذیری مورد استفاده قرار گرفت.

پارسونز در مطالعات خود پنج شاخص فرهنگی برای جوامع مدرن در نظر می‌گیرد که در تماسی که بین جوامع سنتی و مدرن انجام می‌گیرد، جوامع سنتی به سمت این ویژگی‌های فرهنگی گرایش پیدا می‌کنند. ولی همه جوامع این معیارهای فرهنگی را به یک اندازه نمی‌پذیرند. شاخص‌ها و معیارهای فرهنگی بکار برده شده توسط پارسونز عبارتند از: ۱. رابطه غیرعاطفی، ۲. رابطه عام‌گرایی، ۳. خویش‌نگرایی، ۴. نقش‌های اکتسابی، ۵. نقش‌های خاص که هر کدام از این شاخص‌ها ضریب‌های ۱ تا ۵ گرفتند.

متغیرهای مستقل: در این تحقیق، عوامل جمعیتی، اقتصادی-اجتماعی، تکنولوژی و ارتباطات به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند.

جنس: منظور از این متغیر دختر یا پسر بودن پاسخگو می‌باشد که در سطح متغیر اسمی قرار می‌گیرد.

بعد خانوار: منظور از این متغیر تعداد اعضای خانوار است که این متغیر در پرسشنامه بصورت باز مطرح شده است.

متغیرهای مربوط به پایگاه اقتصادی-اجتماعی پاسخگو: معمولاً برای دانش‌آموزان نمی‌توان پایگاه اقتصادی-اجتماعی مستقلی تعریف کرد. بنابراین، باید با توجه به پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده، پایگاه آنها تعریف شود. در این تحقیق پایگاه اقتصادی-اجتماعی دانش‌آموزان شامل: شغل والدین پاسخگو، درآمد والدین پاسخگو، تحصیلات والدین، محل سکونت قبلی، رشته تحصیلی پاسخگو.

شغل والدین: منظور فعالیتی است که هریک از والدین فرد در قبال آن، درآمد کسب می‌کنند. برای زنان کار بیرون از خانه مدنظر است. براساس تقسیم‌بندی مشاغل که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی انجام گرفته است مشاغل به این صورت تقسیم‌بندی گردید: «البته این سؤال در ابتدا به صورت باز مطرح شد» مشاغل فنی و تخصصی دولتی، کارمندان معمولی دولت (کارکنان دفتری)، کارکنان خدماتی دولتی، عمده‌فروشان و خرده‌فروشان، مشاغل خدماتی، کشاورزان، کارگران.

درآمد والدین: مقدار پول خانواده (پدر و مادر) در ازای خدمات است که عین رقم درآمد ماهیانه مدنظر است، این سؤال به صورت باز مطرح گردید و بعد براساس پاسخ افراد تقسیم‌بندی انجام پذیرفت که درآمد پدر و مادر تقسیم‌بندی گردید

تحصیلات والدین: منظور میزان سواد و تعداد سال‌هایی است که والدین فرد، صرف فراگیری آموزش نموده‌اند. این متغیر به صورت سؤال باز مطرح شد و پس از جمع‌آوری اطلاعات مربوط به این متغیر به صورت: بی سواد، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس، دکتری دسته‌بندی شد.

محل سکونت قبلی: منظور محل زندگی والدین پاسخگو و همچنین خود پاسخگو است که قبلاً آنجا زندگی می‌کرده‌اند. که به دو دسته شهر و روستا تقسیم می‌شود.

رشته تحصیلی: منظور انتخاب رشته‌ای است که فرد در دوره پیش‌دانشگاهی تحت عنوان تجربی، ریاضی، علوم انسانی انجام داده است.

وسایل ارتباط جمعی: منظور میزان ساعاتی است که فرد در شبانه‌روز صرف تماشای تلویزیون، گوش دادن به رادیو، استفاده از کامپیوتر و اینترنت، مطالعه روزنامه، مطالعه مجله می‌کند. ساعات استفاده از این متغیرها عیناً وارد کامپیوتر شده است.

یافته های تحقیق

برای تحلیل داده‌ها ابتدا اطلاعات به رایانه منتقل و سپس با نرم‌افزار¹ SPSS تجزیه و تحلیل

¹ - statistical package for the social science

در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام پذیرفت در بخش آمار توصیفی، با استفاده از جداول فراوانی به توصیف داده‌ها پرداخته شد. در بخش آمار استنباطی از رگرسیون چند متغیره استفاده گردید.

رگرسیون چند متغیره

برای تجزیه و تحلیل و بررسی فرضیات از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده شده است که به غیر از متغیرهای فاصله‌ای و نسبی که در آزمون همبستگی پیرسون مورد بحث قرار گرفت چهار متغیر اسمی دو گزینه‌ای شغل مادر، محل زندگی قبلی پاسخگو، محل زندگی قبلی والدین و نوع مدرسه به صورت متغیر تصنعی^۱ (۱ و ۰) وارد معادله گردیدند که نتایج حاصل به شرح زیر می‌باشد: در بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر کل فرهنگ‌پذیری چهار متغیر سطح تحصیلات مادر، درآمد کل خانوار، میزان استفاده از اینترنت و بالأخره محل سکونت قبلی والدین وارد معادله گردیدند. در مجموع $۳۲/۸۴\%$ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمودند. $(R^2 = ۰/۳۲۸۴)$ براساس ضرائب رگرسیون معادله به ازاء هر واحد افزایش در میزان تحصیلات مادر $۰/۵۹۷$ بر میزان فرهنگ‌پذیری پاسخگویان افزوده می‌گردد همچنین هر یک هزار تومان افزایش در میزان درآمد پاسخگویان، $۰/۰۳۴$ نمره بر میزان فرهنگ‌پذیری آنها می‌افزاید. همچنین یک واحد افزایش در میزان استفاده از اینترنت، موجب افزایش $۱/۵۳$ بر نمره فرهنگ‌پذیری پاسخگویان می‌گردد. همچنین میزان فرهنگ‌پذیری کسانی که والدینشان قبلاً ساکن شهر بوده‌اند $۴/۰۲$ بیش از کسانی است که والدینشان ساکن روستا می‌باشند. براساس ضرائب رگرسیون استاندارد شده (Beta) تأثیر تحصیل مادر در تبیین متغیر وابسته بیش از سایر متغیرهاست و این در حالی است که درآمد، کمترین تأثیر را دارد. براساس میزان F به دست آمده که معادل $۱۵/۹۹$ است این نتایج در سطح ۹۹% معنی دار می‌باشد.

^۱- dummy variable

جدول ۱- ضرایب رگرسیون متغیر وابسته فرهنگ‌پذیری

نام متغیر	ضریب رگرسیون	رگرسیون استاندارد شده (Beta)
تحصیلات مادر	۰/۵۹۷	۰/۲۵۱۴
محل سکونت والدین	۴/۰۲	۰/۲۰۰۱
درآمد کل	۰/۰۳۴	۰/۱۳۱۲
استفاده از اینترنت	۱/۵۳	۰/۱۷۴۹
عدد ثابت	۸۲/۲۷	—

$$F=۱۵/۹۹ \text{ d.f}=۴ \text{ و } ۲۲۱ \text{ sig}=۰/۰۰۰۰ R=۰/۵۷۳ R^2=۰/۳۲۸۴$$

در معادله رگرسیون چند متغیره فرهنگ‌پذیری از بعد عاطفی، سه متغیر میزان استفاده از کامپیوتر، درآمد و تحصیل مادر وارد معادله گردیده و در مجموع ۲۴/۵۲٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند. ($R^2 = ۰/۲۴۵۲$) براساس ضرائب رگرسیون یک واحد افزایش در میزان استفاده از کامپیوتر موجب افزایش ۰/۴۴ نمره بر بعد غیرعاطفی فرهنگ‌پذیری پاسخگویان می‌گردد. همچنین هریک هزار تومان افزایش بر میزان درآمد مادر موجب افزایش ۰/۰۶۵ نمره بر فرهنگ‌پذیری از بُعد عاطفی می‌گردد و بالأخره هریک سال افزایش بر تحصیل مادر پاسخگویان ۰/۱۶ نمره بر نمره پاسخگویان از این بُعد می‌افزاید و آنها را غیرعاطفی‌تر می‌نماید. براساس رگرسیون استاندارد شده معادله تأثیر استفاده از کامپیوتر بیشترین تأثیر و سطح تحصیلات مادر کمترین تأثیر را در تبیین فرهنگ‌پذیری از بعد عاطفی دارد. این نتایج با توجه به میزان F به دست آمده در سطح ۹۹٪ معنی‌دار است.

جدول ۲- ضرایب رگرسیون بعد عاطفی فرهنگ‌پذیری

نام متغیر	ضریب B	ضریب β
استفاده از اینترنت	۰/۴۴	۰/۲۷۸
تحصیلات مادر	۰/۰۶۵	۰/۲۴۱
درآمد کل	۰/۱۶	۰/۲۱۳
عدد ثابت	۱۲/۵۸	—

$$F=۱۷/۳۶ \text{ d.f}=۲ \text{ و } ۲۳۸ \text{ sig}=۰/۰۰۰۰ R=۰/۴۹۵ R^2=۰/۲۴۵۲$$

بعد عام‌گرایی فرهنگ‌پذیری توسط سه متغیر سطح تحصیلات مادر، میزان استفاده از اینترنت و محل زندگی قبلی والدین پاسخگویان تبیین می‌گردد و در مجموع ۱۶/۴۹ درصد از تغییرات در میزان فرهنگ‌پذیری پاسخگویان از بعد عام‌گرایی تبیین می‌نماید ($R^2 = 0/1649$) براساس ضرائب B این معادله یک واحد افزایش در میزان تحصیلات مادر موجب افزایش ۰/۱۳۴ بر نمره پاسخگویان از بعد عام‌گرایی می‌گردد. همچنین یک واحد افزایش بر میزان استفاده از اینترنت موجب افزایش ۰/۴۳ نمره آنها از این بعد می‌گردد کسانی که والدینشان ساکن شهر بوده‌اند نیز ۰/۹۵ نمره بیش از کسانی که والدینشان ساکن روستا بوده‌اند. از بعد عام‌گرایی فرهنگ‌پذیر هستند. براساس ضرائب β معادله هر سه متغیر تقریباً به یک اندازه در تبیین عام‌گرایی نقش دارند این نتایج نیز در سطح ۹۹ درصد معنی دار می‌باشند.

جدول ۳- ضرایب رگرسیونی بعد عام‌گرایی و فرهنگ‌پذیری

نام متغیر	ضریب رگرسیون	رگرسیون استاندارد شده (Beta)
تحصیلات مادر	۰/۱۳۴	۰/۱۶۴
میزان استفاده از اینترنت	۰/۴۳۴	۰/۱۴۱
محل زندگی والدین	۰/۹۵	۰/۱۳۱
عدد ثابت	۲۱/۳۵	—

$$F=8/99 \text{ d.f.}=3,339 \text{ sig}=0/004 \text{ R}=0/406 \text{ R}^2=0/1649$$

بعد خویشتن‌گرایی فرهنگ‌پذیری نیز توسط سه متغیر سطح تحصیلات مادر، میزان استفاده از کامپیوتر و محل سکونت قبلی والدین تبیین می‌گردد. این سه متغیر در مجموع ۱۶/۱۸٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند. ($R^2=0/1618$) براساس ضرائب رگرسیون معادله به ازاء یک واحد افزایش در میزان تحصیل مادر ۰/۱۵۵ بر میزان خویشتن‌گرایی افراد افزوده می‌گردد همچنین یک واحد افزایش در میزان استفاده از کامپیوتر موجب افزایش ۰/۳۳۵ نمره افراد از این طیف می‌گردد و بالأخره کسانی که والدینشان قبلاً ساکن شهر بوده‌اند، ۰/۶۹۷ نمره بیش از کسانی که ساکن روستا بوده‌اند خویشتن‌گرا هستند. براساس رگرسیون استاندارد شده معادله

محل سکونت والدین کمتر از دو متغیر دیگر در تبیین متغیر وابسته نقش دارند. این نتایج با توجه به میزان F بدست آمده در سطح ۹۹٪ معنی دار است.

جدول ۴- ضرایب رگرسیونی بعد خویشتن گرایی و فرهنگ پذیری

نام متغیر	ضریب رگرسیون	رگرسیون استاندارد شده (Beta)
تحصیلات مادر	۰/۱۵۵	۰/۱۲۸
میزان استفاده از کامپیوتر	۰/۳۳۵	۰/۱۲۳
محل زندگی والدین	۰/۶۹۷	۰/۱۰۵
عدد ثابت	۱۷/۷۱	—

$$F=۶/۷۲ \text{ d.f.}=۳ \text{ و } ۳۴۶ \text{ sig.}=۰/۰۰۴۵ \text{ R}^2=۰/۴۰۳۴ \text{ R}^2=۰/۱۶۱۸$$

سه متغیر میزان استفاده از اینترنت، سطح تحصیلات مادر و میزان کل درآمد، متغیرهایی هستند که وارد معادله نقش‌های تخصصی می‌گردد و این سه متغیر ۱۰/۷۸٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند ($R^2 = 0/1078$) براساس ضرایب رگرسیون این معادله هر واحد افزایش در میزان استفاده از اینترنت ۰/۴۶۷ نمره بر پاسخگویان در بعد نقش‌های تخصصی می‌افزاید و یک سال افزایش در سطح تحصیلات ۰/۱۳۵ بر نمره پاسخگویان در این بعد از فرهنگ‌پذیری می‌افزاید. بالأخره هر هزار تومان افزایش بر میزان درآمد ۰/۰۰۱ بر نمره آنها از بعد نقش‌های تخصصی افزوده می‌گردد. براساس ضرایب رگرسیون استاندارد شده تأثیر استفاده از اینترنت تقریباً ۱/۵ برابر تأثیر درآمد می‌باشد. این نتایج در سطح ۹۵٪ معنی دار است.

جدول ۵- ضرایب رگرسیونی بعد نقش‌های تخصصی و فرهنگ‌پذیری

نام متغیر	ضریب رگرسیون	رگرسیون استاندارد شده (Beta)
استفاده از اینترنت	۰/۴۶۷	۰/۱۲۶
تحصیلات مادر	۰/۱۳۵	۰/۱۲۳
درآمد کل	۰/۰۰۱	۰/۱۰۴
عدد ثابت	۲۱/۴	—

$$F=۸/۵۵ \text{ d.f.}=۳ \text{ و } ۳۰۰ \text{ sig.}=۰/۰۰۰۷ \text{ R}^2=۰/۳۲۸ \text{ R}^2=۱۰۷۸$$

نقش‌های اکتسابی با هیچ یک از متغیرهای مستقل رابطه معنی‌دار نداشت و لذا در تجزیه و تحلیل چند متغیره هیچ متغیری وارد معادله نگردید.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر به منظور بررسی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر فرهنگ‌پذیری دانش‌آموزان انجام شده که مطالعه موردی بر روی دوره پیش‌دانشگاهی شهر شیراز صورت گرفته است.

در این راستا ابتدا به بررسی تحقیقات پیشین که شامل دو بخش تحقیقات داخلی و تحقیقات خارجی می‌باشد، پرداخته شد. لازم به تذکر است که در زمینه موضوع فرهنگ‌پذیری در داخل تحقیقاتی که از چارچوب نظری منسجمی برخوردار باشد و به‌طور کامل این موضوع را بررسی کرده باشد انجام نگرفته است و عمده تحقیقات توسط محققین خارجی صورت گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که پاسخگویان در حد نسبتاً زیادی فرهنگ‌پذیر هستند به طوری که میانگین نمره آنها از طیف فرهنگ‌پذیری ۹۱/۶ است که ۱۰/۶ نمره بیش از حد متوسط نمره طیف یعنی ۸۱ می‌باشد. در میان ابعاد مختلف فرهنگ‌پذیری، افراد مورد بررسی عاطفی هستند به طوری که میانگین نمره آنها از این طیف ۱۴/۲ است که کمتر از حد متوسط نمره طیف یعنی ۱۵ می‌باشد. خویشن‌گرایی آنها نیز در حد متوسط است اما از نظر ابعاد عام‌گرا، نقش‌های اکتسابی و نقش‌های تخصصی پاسخگویان در حد زیادی فرهنگ‌پذیر هستند. در آزمون رگرسیون چند متغیره چهار متغیر سطح تحصیلات مادر، محل سکونت والدین، درآمد کل و میزان استفاده از اینترنت وارد معادله فرهنگ‌پذیری گردید و در مجموع ۳۲/۸۴٪ از تغییرات در این متغیر را تبیین نمود.

در معادله رگرسیون فرهنگ‌پذیری از بُعد عاطفی، سه متغیر میزان استفاده از کامپیوتر، درآمد و تحصیلات مادر وارد معادله گردید و در مجموع ۲۴/۵۲٪ از تغییرات در این بُعد از فرهنگ‌پذیری را تبیین نمود.

در تبیین بعد عام‌گرایی فرهنگ‌پذیری، سه متغیر تحصیلات مادر، میزان استفاده از اینترنت و محل زندگی والدین وارد معادله گردید و در مجموع ۱۶/۴۹٪ از تغییرات در متغیر وابسته را تبیین نمود.

نتایج همچنین نشان می‌دهد که سه متغیر تحصیلات مادر، میزان استفاده از کامپیوتر و محل زندگی والدین وارد معادله بعد خویشتن‌گرایی فرهنگ‌پذیری گردیده و در مجموع ۱۶/۱۸٪ از تغییرات در متغیر وابسته را تبیین می‌نماید.

در تبیین فرهنگ‌پذیری از بعد نقش‌های تخصصی سه متغیر میزان استفاده از اینترنت، تحصیلات مادر و درآمد کل وارد معادله گردید که ۱۰/۷۸٪ از تغییرات در متغیر وابسته را تبیین می‌نماید.

تنها بعد از فرهنگ‌پذیری که با هیچ یک از شاخص‌های عوامل اقتصادی - اجتماعی ارتباطی ندارد بُعد نقش‌های اکتسابی است.

در زمینه مسائل فرهنگی با توجه به گستردگی موضوع، کارهای کمی نمی‌توانند همه جنبه‌های مسأله را تبیین کنند و بهتر است در زمینه مسائل فرهنگی کارهای کیفی عمیق صورت بگیرد و تحقیق در این زمینه به عنوان یک باور برای افراد تلقی شود و افراد بپذیرند که هرچه بیشتر در این زمینه تحقیق صورت گیرد باعث پیشرفت در زندگی آنها و جامعه‌شان می‌شود. بررسی زمینه تاریخی و سوابق گذشته مسائل فرهنگی در شکل‌گیری و بوجود آمدن مسائل کنونی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. برای بررسی مسائل فرهنگی به یک عامل نمی‌توان اکتفا کرد بلکه مجموعه‌ای از عوامل را در کنار همدیگر بایستی در نظر گرفت.

همچنین پیشنهاد می‌شود در زمینه مسائل فرهنگی نقش صدا و سیما بایستی پررنگ‌تر شود و زمینه‌های جذب مخاطب را بیشتر فراهم نماید چراکه نتیجه تحقیق هم نشان داد رادیو و تلویزیون با فرهنگ‌پذیری رابطه معنی‌داری نداشت. همچنین در برنامه‌های آموزشی مدارس در زمینه‌های فرهنگ‌سازی و کارهای فرهنگی زمینه و بستر لازم بایستی برای دانش‌آموزان فراهم شود. تحقیقاتی که در زمینه مسائل فرهنگی صورت می‌گیرد لازم است سازمان‌هایی که درگیر این مسائل هستند از این تحقیقات استفاده نموده و راهکارهای آن را در برنامه‌های خود بکار بندند.

فهرست منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی، (۱۳۷۶)، «بررسی نظریه نوسازی» مطالعه موردی درباره تقدیرگرایی فرهنگی در ایران» فصل نامه فرهنگ، شماره ۲۲.
۲. ازکیا، مصطفی، (۱۳۸۱)، جامعه‌شناسی توسعه، نشر کلمه، تهران.
۳. _____، (۱۳۷۴)، جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران، انتشارات اطلاعات، تهران.
۴. بیتس و پلاگ، (۱۳۷۵)، انسان‌شناسی فرهنگی، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی، تهران.
۵. ریشه، گی، (۱۳۷۴)، تغییرات اجتماعی، ترجمه منصور وثوقی، نشر نی، تهران.
۶. ریشه، گی، (۱۳۷۶)، جامعه‌شناسی تالکوت پارسونز، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان، تهران.
۷. یسو، آلوین، (۱۳۷۸)، تغییرات اجتماعی توسعه، ترجمه محمود حبیبی مظاهری، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
8. Godwin, chu.c. (1968) impact of mass media on Geminschaft-like-Social Structure in Rural Sociology Vol.33, No.2 .
9. Jason.L. Finkle and Richard W.Gable (1966) political Development and Social Change. NewYork : John Wiley and Sons.
- 10.-Lembo, Van (1997) Situating Television in everyDay Life, infrom Sociology to Cultural Studies. Edited By Elizabetlong, malden, massachusetts:Black Well Publisher.
11. Woods, Glyden.m. (1975) culture change, Dubugue, Towa: W.C.Brown.

